

BİRKAÇ ANADOLU KÖYÜ VE AİLENİN ŞEKLİ VE YAPISI ÜZERİNDE ARAŞTIRMA'

Yazan
Cavit Oral

— II —

Ankara - Kayseri demiryolu yapılırken Hasanoğlan köyünde gündelik 4-5 liraymış. O zaman tren yolunda çalışan bir amele de 25-30 kuruş alırmış, bu fazla fiatı gören köylüler, yolda amelelik yapmağa başlamışlar. Eline para geçen köylünün beli doğrulmuş yeni yeni ev yaptıranlar, tarla, bağ, bahçe alanlar çoğalmış.

Yol yapıldıktan sonra yolda çalışırken kınıdını gösterebilenler herhangi istasyonun birinde fen memuru, D. D. Yolları anbar memuru, hat bekçisi, tamirat atölyesi şefi, hat çavuşu, makasçı v.s. gibi vazifelerle baba ocağından karısı ve çocuklarıyla birlikte ayrılanlar çoktur. Bunlara (ananızın babanızın yanından ayrılıp ta böyle başka yerlere niye göçüp gidirsiniz) deseniz (hey oğlum, doğduğun yerde değil, doğduğun yerde yaşa) derler. Aşağıdaki tablo bize bu hususta bir fikir verir:

Hasanoğlan Köyünde tren yolu geçtikten sonra köyden ayrılanlar:

(1) Fen memuru, (4) Hat çavuşu, (2) Hat bekçisi, (7) Hat makasçısı, (2) Hareket memuru, (1) Ambar memuru, (1) Fabrikasında tamirat atölyesi şefi, (8) Tesviyeci.

Bunlardan başka yine bu sebeple şehir, kasaba v.s. gibi büyük çalışma alanlarında memur olanlar, hükümet dairelerinde odacı olanlar da epey tutar:

(1) Birinci maddede 65 inci nüshamızdadır.

Avukat: 1, Odacı: 6, Bakkal: 1, Polis: 1, Bahçıvan ve işçi: 6, İmam: 42.

Görülüyor ki, son 25 - 25 sene içerisinde Hasanoğlan köyünde 42 tane aile dışarıya göçüp gidiyor; şimdiye kadar Hasanoğlan köyünde ailenin şekil ve yapısının değişme gidişini belirtmeğe çalıştık; şimdi de bunlardan gayri, ailenin şekil ve yapısına tesirde bulunan diğer faktörleri izaha çalışalım.

AİLENİN ŞEKİL VE YAPISINA TESİR EDEN DİĞER FAKTÖRLER:

Ailenin şekil ve yapısına müessir faktörler sosyaldir. Bunlar da aile efradının birbirine karşı olan karşılıklı vaziyetleridir. Birçok yeni evlenmiş çiftler, aileleri içerisinde yeni baştan bir tavırla görünürler; bu hali, o ailelerin uzuvları bazan hoş görür, iyi günler sürer gider, bazan da hoş görmez, —biraz da gençlerin ruhî halleri sebebiyle— ilk zamanlarda kavga gürültü, sonra biraz daha ilerlese bu iş, evden ayrılmaya, ailenin şekil ve yapısında değişiklikler yapmağa kadar varır. Bunlar, baba-oğul, gelin-kaynana, eltiler, gelin görünmce anlaşamamazlıklarıdır. Mevzumuzu daha iyi izah edebilmek için bu münasebetlerin ilgilerin nasıl olduğunu umumî olarak kavgaların sebebi; baba-oğul arasında fazla sevgiden; gelin-kaynana ve eltiler arasında da kıskançlıktandır. Dikine birleşik olan bir ailede, yani reisin ve evli çocuklarının birlikte bulunduğu bir ailede baba, bazan kendisine daha fazla hizmeti dokunan oğlunun birine sağlığında evini tarlasını, ev eşyasını v.s.. ni tapu ettirir. Diğer oğulları bu kardeşini kıskanırlar, babalarına kızarlar işi (biz taş deliğinden mi çıktık) diye yarışmaya kadar götürürler; bu vaziyet karşısında evli olan oğullarından bazıları, ne eder eder bir parça ödünç para bularak geçici bir zaman için karısının evine sonra da başka bir yere ayrılmayı kararlaştırır. Bay Berkes bazı Ankara köylerinde yaptığı tetkikte şu hâdiseyi anlatır: Gencin biri, ailesine kızdığı zaman, biraz ödünç para bulur, onunla tek bir inek satın alır, iyice besler, sütünü satar, onunla tarla satın alır; bir iki sene sonra biriktirdiği para ile küçük bir kulübe yaptırarak geçimini sağlamaya çalışır.

Birleşik aile içerisinde eltilerin hali de ehemmiyetle üzerinde durulmağa değer. Hemen hemen ev içerisinde meydana gelen «hır gür», anlaşmamazlıklardan biri de eltilerin birbirini çekememeleridir. Eltiler, daima kendi kocalarının kendilerine daha nazik davranmalarını isterler; birbirlerinden daha üstün olduklarını her hareketlerinde göstermeğe çalışırlar. Birbirlerinin gizli taraflarını

yakın akrabalarını gördükleri yerde anlatırlar. Birinin başkasına söylediğini biri duyar, diğerinin söylediğini öbürü duyar, derken lafı uzatırlar; birbirlerinin dediklerini kocalarına da duyururlar. Bu suretle kocalarının aralarını açmağa çalışırlar. Böylece iş, evin yaşama tadını kaçırmaya ayrılmağa kadar varır. Hasanoğlanda birkaç kardeşle birlikte yaşayan M. Ç., karılarının böyle dedikoduları yüzünden ayrılmışlardır. M. E.nin de vaziyeti aynıdır. Bunların ayrılmalarının tek sebebine komşuları (eltelerin birisi, birisine az bir laf söylese, o kocasına gider lafı başka türlü anlatır da ondan) dediler. Bunlar, «öyle varlı vakıtlı adamlar» da değillermiş.

Aile içerisindeki şekil ve yapı değişikliklerinde tesiri görülen sosyal faktörlerden birisi de gelin - kaynana kavgalarıdır. Antalya vilâyeti köylerinden birisinde rast geldiğim gelin kaynana kavgalarından birini bu hususta bir fikir verir kastıyla anlatmayı uygun buluyorum:

Otuzbeş yaşlarında dul kalmış bir kaynananın iki gelini var; küçük oğlu ve dolayısıyla küçük gelini ile araları çok iyi. Kendi söyleyişle «su sızmaz» denecek kadar kaynaşmışlar, anlaşmışlar. Büyük oğlu ve bundan dolayı büyük gelini ile araları açık. Geveze bir tip olan bu genç kaynana kavgalı, oğlundan alamadığı öcü, gelininden almaya çalışır. Köyle önüne çıkan her kadına —bazı tanışığı olan erkeklerle— gelinin kötülüğünden. —kendi de namaz kılmadığı halde— gelininin namaz kılmadığına, hattâ cema yaptıktan sonra yıkanmadığından her gördüğüne bahseder. «Allahın bir beynamazını, cenabet gezen birisini evimize gelin diye aldık da evimizin beti bereketi gitti; nişliyeyim ben» diye bir şey yapmış gibi yana yakıla anlatıyordu. Bu sırada gelini karşı yoldan, odun yüklü olarak çıkageldi; her gün kaynanasının sitemlerine dayanamayan gelin: (yanındaki yengesine dönerek) «İşte benim her gün bu karıdan çektiğim bu; lâfı, gece sabaha kadar hazırlar, sabah olunca gördüğüne yetiştirir. hay benim yingem, inanır mısın şu kaltağın lâfına, bu karı, benim oğluyla yattığımı kıskanıyor v.s.» gibi lâfları yetiştirdi. Orada hafif tertip bir çatırtı patırdı yaptılar. Sonraki gün işittik ki büyük oğlan evde yokken kaynana gelinle kavga ede ede, gelinin babası evinden getirdiği, yatağını sandığını, çocuğu ile birlikte beşiğini evden dışarı çıkararak sokağa bırakmış; gelinin kocası eve geldikten, manzarayı gördükten sonra anasına biraz çatar anlaşamazlar, koca, karısı ile birlikte düşünür; ve karısının babası evine gitmeğe karar verirler. Hasanoğlanda S. T.nin karısı ile anası arasındaki kavga yüzünden, karısını yanına alarak,

başka bir eve çekilmişlerdir. Komşuları: «çekilme-in de ne yapsın, karısını dövdü olmadı, anasını dövse olmaz» dediler.

Bundan başka psikolojik faktörler ile karşılaşırız. Ailenin şekil ve yapısının değişmesinde tesiri görülen psikolojik faktörlerdir. Lucretius, «insanlar, birbirlerini yaşatarak yaşarlar» (1) diyor. Biz de onu aynı manaya gelmek üzere (köyde komşular, birbirini yaşatarak yaşarlar) diyebiliriz. Her yerde, her toplulukta olduğu gibi, köyde de herkes birbirinin işinin bitmesinde birbirlerine ihtiyaç duyma halindedir. Bu, yerine getirilemediği zaman, birbirlerine karşı nefretle bakarlar. Bir iş bitirmeyen, bitirse de başa kakan kimselere (ağzının kokusu çekilmez) derler. Bazı kimseler «bu gibi komşunun komşusu olmaktansa», —yanına biraz daha sebep bulur— «başka bir yere ayrılalım» der. Bu arada komşuların kıskançlıkları da bununla birleşir. İşi başka bir eve ayrılmaya kadar götürürler. Hasanoglandı L. K.de olduğu gibi.

Saydığımız diğer faktörler arasına kültürel olan faktörü de katabiliriz. Bu faktör, kendisini daha ziyade aile efradı arasındaki zihniyet anlayışının farklı oluşunda gösterir. Bir köy ki şehre yakın, köyün insanları şehirle fazla gidiş-geliş neticesi, yaşama görüşü değişir: babasının reisiği altında yaşayan evli oğlan da (babasının, anasının v.s.nin baskısı altında yaşamaktansa ayrılalım daha iyi) düşüncesiyle yeni bir ev yaptırmaya kalkar. Bu vaziyet kapalı köylerde de olmaktadır: şehir, kasaba v.s.. gibi yerlerde okuyanlar, askere gidenler köye döndükleri zaman ev yaptırmaları her zaman görülen hâdiselerdendir. Demek ki bu şekil, çiftlerin daha serbest, daha rahat bir hayat yaşayabilecek bir vaziyete belmeleri ile olmaktadır.

— Arkası var —